

DISSENY: FUNCIO, ÈTICA I ESTÈTICA

Finalment va ocórrer. Després de trenta anys conduint cotxes de gasolina, ara ja fa més d'un any que m'he decidit per un automòbil amb motor dièsel. El meu temor era que els automatismes adquirits durant tant de temps acabaren traint-me i que arribés l'hora de l'error fatal. Durant divuit mesos he superat la prova un dia rere l'altre concentrant-me a l'hora de carregar combustible. Atenció: és dièsel i no gasolina. Em vaig arribar a convèncer que havia guanyat la batalla a les fondes arrels de la tradició i a les ordres que no es dignen a passar pel cervell. Trenta anys de tenaç, intensa i extensa cultura de gasolina no havien afectat irreversiblement els meus gens. A més Darwin, menys Lamarck. Durant aquests divuit mesos he carregat combustible dièsel amb una frescor, una seguretat i una desimboltura envejables. Els meus temors s'anaven dissipant alhora que la meva confiança i autoestima s'anaven eixamplant.

Són les cinc de la tarda d'un divendres i surto de Barcelona amb temps de sobres per a fer una xerrada a les nou de la nit a Puigcerdà (a 157 quilòmetres de Barcelona). M'aturo a repostar en la primera gasolinera per no haver de pensar més en el combustible en tot el que queda de cap de setmana. Estic de molt bon humor i penso: «Per una vegada carregaré el combustible de millor qualitat, un dia és un dia, què caram, li anirà bé a la màquina i m'anirà bé a mi també.» Descendrat per aquest pensament, busco la paraula «extra», despenjo la mànega de la gasolina de tota la vida i començo a alimentar el dipòsit d'octans. Tot seguit arribo a la caixa per pagar i allargo la targeta de crèdit: «L'assortidor número quatre.» Mentre torno al cotxe em retruny en el cervell la resposta del caixer: «Trenta litres de gasolina extra?» Al final ha hagut d'ocórrer. Cal avisar una grua, tornar a Barcelona, porgar el dipòsit, carregar-lo correctament i reprendre la carretera. De la resta d'aquesta història només interessa saber que vaig arribar a les deu a Puigcerdà (on encara m'esperava una sacrificada audiència) i un poc de la conversa que vaig mantenir amb el conductor de la grua:

—Quina ràbia! Estaré perdent capacitat de concentració?

—No passi ànsia, cavaller. Aquesta és la sisena sortida d'avui i les sis han estat pel mateix motiu: confondre dièsel amb gasolina... i persones més joves que vostè, escolti...

—Com? I en general... què passa la resta de l'any?

—Doncs si fa no fa el mateix, visc d'aquesta mena de desorientacions...

El mateix conductor m'informa que l'error simètric no és possible. El pic de la mànega dièsel senzillament no entra per l'orifici dels dipòsits de gasolina. Aquesta és la solució. La solució és el disseny. Cal dissenyar la incompatibilitat entre certs brocs entrants i certes entrades de dipòsit. És, com a mínim, una

qüestió de funció (impedir que l'usuari s'equivoqui), però potser és també una qüestió d'ètica (impedir que la gent pensi malament: que part de l'economia es basa a caçar incauts). En el cas dels carregadors de telèfons mòbils (o d'ordinadors portàtils) i de cartutxos de tinta per a impressores (o plomes estilogràfiques) ocorre exactament el contrari. Tinc un calaix ple de carregadors i cartutxos que ja no encaixen en els instruments que faig servir actualment. En aquest cas no és una sospita sinó una certesa: el negoci no és vendre telèfons, ordinadors, impressores o estilogràfiques, sinó vendre els accessoris fungibles. En aquest cas, el disseny per

aconseguir una millora d'una funció és a costa de l'ètica i de l'estètica.

Fa uns dies, a Milà, em van ensenyar per sorpresa l'original d'una de les obres pictòriques cimeres de la creativitat humana: la *Santa Cena* de Leonardo da Vinci. Va ser pintada entre 1495 i 1497 al menjador del convent dominic de Santa Maria de les Gràcies d'aquesta ciutat. Però el 1652 algú va atendre una queixa dels monjos: el menjar arribava sempre fred a taula. I va dissenyar la solució: obrir una porta directa a la cuina, però que «mossegava» un bon tros de l'obra mestra. És la funció picant entre l'ètica i l'estètica. En cada segle sempre es pot trobar almenys un idiota rellevant.

JORGE WAGENSBERG

Director de l'Àrea de Ciència i Medi Ambient, Fundació La Caixa, Barcelona

© Jorge Wagensberg